

1940
okt. 26

Reformá

„Csak testem van Amerikában”

„Beszélgetés” Ács Gedeonnal, a Kossuth
Lajossal bujdosó magyar pappal

Az amerikai magyar reformátu-
sok a napokban ünnepelték az első
magyar református egyház megalakulásának ötvenéves évfordulóját.
Bizonyára sokat emlegették Ács
Gedeont, akinek ajkán először esendült fel az Ige magyar nyelven az
Újvilágban. Az amerikai magyarok
ra gondolva, nekünk is sokszor
eszünkbe jut Ács Gedeon neve. Szeretnénk tudni, hogy mi lett vele,
milyen élményei voltak Ameriká-
ban? Keresünk, kutatunk, de amire
bukkanunk, alig több néhány so-
vány utalásnál vagy puszta évszám-
nál. Pedig tudomásunk van róla,
hogy Ács Gedeon naplót vezetett,
amelyben részletesen beszámolt
mindarról, ami vele hosszú bujdo-
sása alatt történt.

Kerestük a naplót, s végül is meg-
találtuk. Vagy tíz több száz oldalas
füzetben gyűjtötte össze Ács Ge-
deon bujdosása élményeit, vágyait,
gondolatait, könnyes emlékeit. —
Amint olvassuk a nőies gyöngybe-
tűkkel írott sorokat, meglevenedik
a bujdosó pap és beszélni, mesélni
kezd. Bostoni lakásán naplója fölé
hajlik, s ezeket mondja:

„Hűvös szél csapkodja az esőt
ablakomra. Őszi idő van, olyan,
mint honomban október elején. Ma
na nem hibázom, szent Mihály nap-
ja van. Ha a sors éltemet az egy-
kori csöndes hazai körben hagyta
volna folytatnom, e napot tán a
szőlősi bucsun töltöttem volna ba-
rátaimmal. Hol vannak azok, akik-
kel hajdanában mulattam e napon?
Jó atyám s mérnök barátja, az öreg

*már előbb nyomtatás-
banis megjelent
László Pesti Hírlap
1940 Szept. 18*

Tomka, a sirban, Michaelovich bujdosó, mint magam, s a többi?... a jó Isten tudja, hol! Helyünkön más egyének vigadnak, ha tudnak, bár azt hiszem, a mostani körülmények közt aligha képesek örömmel tölteni a Mihál napokat. A nép, a vidék, s maga az évrész jelleme is nagyot változhatott hét év alatt! A nép komolyabbá, a vidék németebbé, a szüret évszaka zordabbá változhatott. De nem szeretek a jelen állapotra gondolni, ábrándozok inkább a múlt-ról."

Ács Gedeon, mint minden idegenbe szakadt magyar, a múlt-ról ábrándozik, csendben, magábaroskadva. Szomorú napja van. Amint mondja is:

"A száműzöttnek vannak szomorú napjai, melyekben kedélye igen borús. A múltakra, távol barátaira, rokonaira, nemzete szomorú állapotára, saját szenvedéseire egyik nap inkább emlékezteti, mint a másik s ilyenkor keserűség szállja meg, mely nem engedi élvezni azon jót, melynek máskor örülné. Ilyenkor élesebben, sokszor túl szigorral s igazságtalanul ítél, hol máskor elnézőbb lenne, s árnyékra mutat, hol fényes oldalt is láthatna. Ilyenkor tán legjobb magányba vonulni."

Kérdezzük Ács Gedeont a naplón keresztül:

— Tiszteletes Úr! Tudjuk, hogy együtt volt Kossuth Lajossal Törökországban. Tudjuk, hogy sokszor vizsgáztalgatta a száműzötteket. Most azt szeretnénk megkérdezni, hogy hogyan és mikor került Amerikába? Hogy fogadták az amerikai reformátusok? Nyujtottak-e segítséget?

Fordítunk néhányat a naplóban, ahol ismét megszólal Ács Gedeon, s ezeket mondja mintegy feleletül:

— 1856 november 9. Most öt éve, hogy Amerikába érkeztem a Mississipp-i gőzfregáton s bejövén a new-yorki szép öböl s kikötőbe horgonyt vetettünk a Navyyard előtt. Jöttek tüstént reporterek s egyéb kíváncsiak s emlékezem, hogy egy szerkesztőnek engem is bemutatnak, mint papot. Nem értem rá beszélgetni, ha tudtam volna is, és a szerkesztőt egy pillanat múlva faképnél hagytam. Másnap lapjában kegyes volt rólam is emlékezni, mint

ekönyv

ged.h

Magyarország főrbibijáról. Akkor még a bajusz s szakáll ritkaság volt nem-papoknál is, és a nyuzott képű szerkesztőnek jól esett elménkedni rovásomra. Legfuresább az volt, hogy pár nap mulva a zsidók részéről deputáció jött tiszteletemre, de hon nem talált s midőn másodszer jött, egyik barátom által megértette, hogy kálvinista pap kollégáim annyit sem törődtek velem, mint én a kínai császár copfjával.

Acs Gedeon elhallgat, s mi tovább kérdezgetjük. Arról, hogy milyen benyomásokat tett rá New-York s hogyan szervezte meg az egyházat a magyar emigránsokból.

— Az első néhány nap nem gyöttem bámolni a szokatlan élénkséget New-York utcáin s a Broadway fényes boltjai között sétáltam föl s alá. Pár évet töltvén a méltóságos lassúságú s mindig esendes törökök között s aztán pár hónapot a tengeren: jól esett látni a minden irányba nyargaló népet, kocsikat, omnibuszokat, a virágzó ipar és kereskedés ezer jelenségeit, a szabad intézmények egyszerre szembeötló áldásait. Szegénységemet is csakhamar feledtem, s kezdtem hinni, hogy itt dolgozni nemcsak nem szégyen, sőt a munkás, ha szorgalmas, becsültetik, tán én is megélhetek. Kezdem jární foglalkozás után s kaptam igen fényes ígeréteket, melyek sok lótas-futas után többnyire félreértésnek vagy éppen föllentésnek bizonyultak. Vegre néhány lelkes hölgynek sikerült magyar egyházat biztosítani pár évre és én annak papja voltam.

Mintha erősen aláhúzná ezt a szót: „voltam”. Hiszen tudjuk, hogy ke-

vés ideig volt pap. Az ígéret itt is csak ígéret maradt. Az anyagi támogatás hamarosan megszűnt. — Amint Kossuth elhagyta Amerikát, felohadt a lelkesedés. Az amerikaiak csak ígérték, de nem segítették Kossuth felkelését; Ács Gedeon egyházát sem. Nem is maradt sokáig New-Yorkban. Naplójából kitűnik, hogy valahol délen farmerkedett egy ideig, később pedig Bostonba költözött, ahol évekig a görög és latin írókról tartott előadásokat. Miért, miért nem, egy idő múlva innen ismét visszament New-Yorkba. Ekkor, mivel más foglalkozása nem akadt, fényképészsegédnek csapott fel egy Benitzky nevű magyar emigráns műtermében. Erdekes és jellemző, hogy Ács Gedeon nem emlegeti szenvedéseit, nem panaszkodik. Bár fáj a szíve, mégis dalol. Mint annakidején Mikes Kelemen, ő is tréfával, anekdotákkal enyhíti a bujdosás szomorúságát. Mint mondja:

— Komoly tárgyokról ritkán írtam, de gyakrabban tréfásokról. Erőttem magam, hogy lefekvés-kor szomorú gondolatok ne háborgassanak. A fortély azonban ritkán sikerül, mert mihelyt gyertyámat eloltom, otthoni rokonaim jutnak eszembe s húnyam bár le szemem, ösém, húgom, rokonaim képe lebeg az előtt. Ritkán írnak és én ezer bajt képzelek, mely miatt nem akarnak, nem mernek írni, vagy nem is szabad írniok. Néha saját jövőmre gondolok. Egyedül állok a világban s szegényen. Idegenek között élve, kik között alig van egyetlen, ki ha bajom történnék, rólam tán gondot viselne s ha az sem lesz, egyedül fogok állani s ha erőm törik, ha elbetegedem, mindenkítől elhagyatva pusztulándók el. Kevés magyar barátom e s más világrészekben elzárva, ha akarna, se sokat tehetne érttem. Magam vagyok, s küzdök a nyomor ellen, míg lehet . . . A jövő nem tőlem függ s én teszem ugyan, amit tehetek, de jobb, ha lehetőleg keveset aggodom a következő napokról. „Elég minden napnak a maga saját terhe” — mond Jézus, s a bujdosó jól teszi, ha e tanácsra hallgat.

Ács Gedeon keveset mond magáról, annál többet környezetéről. Figyeli, tanulmányozza az amerikai

nép szokásait, jellemét. Egy helyen ezeket mondja az amerikaiakról:

— A lefolyt öt év alatt elég alkalom volt megismerni e nemzet jellemének jó és rossz oldalait. A jó bizonyosan túlnyomó bennük s vállalkozási szellemüket, kereskedésben, iparban tett roppant haladásukat az irigy is kénytelen megismerni . . . De míg anyagi haladásban ifjúi erőt mutatnak, elvénuilt nemzetek bűnei is láthatók bennük. Az ifjú népben nincs ifjú nemes entuziazmus s mindent a haszonvágy szemüvegén néz. Gazdagulás, hivatal, hír a főcél s ennek áldozva hazafiság s a szebb elvek. Vastag önzés jellemzi az amerikaiakat, tán kevésbé a földmivest a nyugati új földéken, de igen erősen a régiebb státusokbeli. Teste elaszott, fonnyadt, s a sorvadt testben öregség jeleit mutató lélek. Ha a beköltözők nem öntenének friss vért ereikbe, e nemzet hamar elaggluna.

Amerika, úgy látszik, nem sokat változott ebben a tekintetben az utóbbi száz év alatt, mert amit Ács Gedeon mondott, ma is ráillik sok esetben. Van valami az amerikai lélekben, amit a magyar sohasem tud megszokni. Köztük és velük él, de éppen e miatt örökre idegen marad. Nyelvében amerikaivá lehet, de szívében soha. Ahogy Ács Gedeon mondja:

— Ki nem gyermek korában választ új hazát, elégyülve soha sincs és sötét színben lát sokat . . . Én későn találtam jóni, s ha századot töltenék is e nép között, folyvást idegen maradok, sőt az maradtam volna, hihetőleg, ha korábban jövék is. Mert a vastag önzés szememben mindig egyike volt a legvisszatasztóbb jellemvonásoknak és a vallásos farizeuskodás ellen Jézusként korbácsot ragadni mindig hajlandó voltam. Az, ki nagyobb bámulja korunk anyagi haladásának, mint én vagyok, jobban érezheti magát e földrészen, s ha tud kupekedni és hosszú imákat mondani, igen boldog is lehet.

Végül még csak egy kérdést arról, hogy vagyik-e haza, s mit érez ha óvéire, elhagyott hazájára gondol. Ács Gedeon így válaszol:

— Sokszor fölveszem a tollat, sokszor elkezdem a levelet, néha félig, néha egészen is megírom s ismét el-tétem. Tréfálva kezdem s észre sem veszem, midőn keserű szavak kezdenek kiesüszni a tollból. Azt pedig nem akarnám, hogy lássák, mikép szívem nem oly könnyű, mint hajdanában. Amitom őket, mint igyekszem ámitani magamat is erőltetett vidámsággal. Ime e naplóféle írásomban is gondosan kerülöm, ne-hogy komoly tárgyról kezdjek írni s mikor csak tehetem, bohóskodom. Ez néha nehezen megy, de néha írás közben visszaesillámlik részben régi derült kedélyem. Ez azonban ritkábban történik, mikor testvéreimnek írok. Olyankor hamar bőron-gani kezd, s szégyenszemre — meg-történik, mint egy asszonnyal — hogy szemem könnybe lábad s nem látok írni. En nem tudom, miként esik, hogy társaim nagy része neki törődik lassankint s megamerikáso-dik, nekem pedig még most is, s tán inkább mint eddig, csak testem van Amerikában: eszem, lelkém, szívem pedig otthon.

Igen, így van ezzel minden kül-földre szakadt igazi magyar.

(PANYIK) Békési Andor.

